

Sosiaali- ja terveysministeriö
www.stm.fi
Jaska Siikavirta
jaska.siikavirta@stm.fi

Viite: VN/8928/2020

Lausunto päätösluonnoksesta valmiuslain (1552/2011) 86 §:n mukaisiin sosiaalihuollon ohjaustoimiin ryhtymisestä

Päätösluonnoksessa ehdotetaan annettavaksi valmiuslain 86 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla sosiaalihuoltolaissa (130172014) tarkoitetuille kunnille ja kuntayhtymille, yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011) tarkoitetuille yksityisen sosiaalipalvelun tuottajille sekä Ahvenanmaan maakunnille velvoittavat määräykset, jonka avulla suojataan asiakkaita, joilla on kohonnut riski sairastua vakavasti koronatartunnan seurauksena. Määräykset koskevat kotihoitoa, ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa sekä vammaisuuden perusteella tarkoitettua henkilökohtaista apua.

Toimintaohjeiden tarkoituksena on suojata väestön ja erityisesti riskiryhmiin kuuluvien ihmisten henkeä ja terveyttä ja oikeutta välttämättömään huolenpitoon. Lisäksi tarkoituksena on ehkäistä ja torjua yleisvaarallisen tartuntataudin leviämistä, taata potilas- ja asiakasturvallisuus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakyky.

Koronavirusepidemian aikana suojautumista koskevaa ohjeistusta on tullut paljon sosiaali- ja terveysministeriöltä (STM), terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL) sekä Työterveyslaitokselta (TTL). Ohjeita on päivitetty tiheään sitä mukaan, kun uutta tietoa on muodostunut. Jatkuva päivitys on johtanut siihen, että työnantajan ohjeet ovat saattaneet olla ristiriidassa viranomaisten ohjeiden kanssa tai työnantaja ei ole noudattanut niitä lainkaan. Tämän vuoksi on tärkeää, että määräykset saataisiin velvoittaviksi ja valvontaan pitää kiinnittää huomiota. Omavalvonta ei ole toiminut tässä tilanteessa, joten tarvitaan myös viranomaisvalvontaa.

Olemme huomioineet lausunrossamme suojaimia koskevan ohjeistuksen riittävyttä, selkeyttä ja noudattamista, kuten lausuntopyynnössä oli toivottu.

Suojainten riittävyys ja infektioiden ehkäisy ja torjunta

Päätösluonnoksen ohje sekä asumispalveluyksiköiden ja laitosten että kotihoidon osalta ei ole riittävä esitettyssä muodossa. Esitetty ohje on nykyisiä ohjeita suppeampi monilta osin.

Ohjeessa pitää tuoda esille työnantajan velvollisuus huolehtia työntekijöiden riittävästä osaamisesta infektioiden ehkäisy- ja torjuntakäytännöissä sekä tarvittavien suojainten riittävästä hankinnasta. Tällä hetkellä työnantajat rajoittavat tai jopa kieltävät kirurgisten suu-nenäsuojien tai kankaisten maskien käyttöä niiden vähäisen määrän vuoksi. Perusteluna on, ettei koronatartuntoja ei vielä ole esiintynyt.

Joissain organisaatioissa on ohjeistettu, että työntekijöille annetaan 1-3 suojainta käyttöön työvuoron ajaksi. Ohjeissa on mm. kielletty ottamasta suojainta pois kasvoilta, ellei ole menossa tauolle.

Kaksi suojainta työvuoron aikana tarkoittaa ainoastaan yhtä taukoa keskellä päivää ja muutoin työntekijä ei saa esim. juoda työpäivän aikana. Yksi suojain työvuorossa tarkoittaa, että se ripustetaan puhtaaseen paikkaan ja puetaan tauon jälkeen aseptisesti takaisin kasvoille. Kotihoidossa ohjeistus on tarkoittanut, että samaa suojainta käytetään useamman asiakkaan kohdalla ja suojaa pidetään kasvoilla siirryttäessä autolla paikasta toiseen. Tämä on täysin ristiriidassa nykyisten STM:n ohjeiden mukaan, jossa ohjeistetaan kankaista suojainta käyttämään vain kerran, ja se pestään tai hävitetään käytön jälkeen.

Esitetyssä ohjeessa (asumispalveluyksiköt ja laitokset) ei ole mainintaa yksikön asukkaiden, erityisesti uusien asukkaiden, kohortoinnista ja testaamisesta. On tärkeää, että asumispalveluyksiköissä ja laitoksissa ei hoideta samoissa tiloissa sekä oireettomia että oireilevia. Myös henkilökunnan vaihtuvuus pitää saada mahdollisimman pieneksi, jotta kontaktit jäävät vähäisiksi. Kotiin annettavien palveluiden ohjeessa pitää korostaa lähikontaktien vähentämistä minimiin asukkaiden luona. Tämä tarkoittaa, että samat työntekijät hoitavat samoja asiakkaita.

Esitettävästä ohjeesta puuttuvat asumispalveluyksiköiden ja laitosten siivoukselle asetetut vaatimukset. Tartuntojen leviämisen estämiseksi on tärkeää, että kosketeltavia pintoja puhdistetaan ja desinfioidaan tiheään. Yksityisillä palvelun tuottajilla ei ole tukipalveluhenkilöstöä riittävästi. Tämä tarkoittaa, että koulutettu hoitohenkilöstö joutuu tekemään siivous- ja desinfiointitehtäviä. Tästä seuraa, että välittömään asiakastyöhön ei jää riittävästi aikaa ja henkilöstömitoitus alittaa yksikössä edellytetyn määrän. Epidemian aikana on tärkeää, että henkilöstöä on riittävästi asukkaiden hoidossa, jotta laadukas ja asiakasturvallinen hoito pystytään turvaamaan.

Ohje suojainten käytöstä

Esitetyssä ohjeessa sanotaan sekä asumispalveluyksikön ja laitosten että kotihoidon osalta, että terveiden ja oireettomien asiakkaiden lähikontaktissa työskenneltäessä käytetään joko kirurgisia nenä-suusuojainta tai jos niitä ei ole käytettävissä niin pestävää tai kertakäyttöistä kankaista suojainta. Ohjeissa pitää korostaa, että kirurgisia nenä-suusuojia käytetään aina ensisijaisesti ja vasta viimeisenä keinona ovat kankaaiset suojat.

Jos kangasmaskeja joudutaan kirurgisten nenä-suusuojaimien puutteen vuoksi väliaikaisesti käyttämään, työnantaja vastaa kaikissa olosuhteissa niiden käytön turvallisuudesta. Hotuksen tutkimuskatsauksen (9.4.2020) mukaan kankaisten kasvomaskien antama suoja on heikko kirurgisiin suu-nenäsuojuksiin verrattuna ja ne voivat päästää läpi suuria määriä viruspartikkeleita. Kankaisten kasvomaskien laadussa voi myös olla suurta vaihtelua.

Esitetyissä ohjeissa pitää olla kankaisten maskien pesu- ja huolto-ohje sekä toimenpiteet, miten maskien käyttökuntoa tarkastellaan. Kasvomaskit on syytä hävittää muutaman pesukerran jälkeen, koska 90 asteen pesu tai keittäminen kuluttavat kangasta ja siitä saattaa käytössä irrota kuituja käyttäjän hengitysteihin ja on näin ollen työturvallisuusriski.

Esitetty ohje on puutteellinen sekä asumispalveluyksikön ja laitosten että kotihoidon osalta työskenneltäessä sairastuneiden ja oireisten asiakkaiden kanssa. Esitetyssä ohjeessa pitää huomioida asiantuntijaorganisaation (THL 21.4.2020) ohje, jossa sairastuneiden tai oireisten kohdalla suositellaan käytettäväksi kertakäyttöisiä suojakäsineitä, kirurgisia suu-nenäsuojia ja suojalaseja **tai** visiirillistä kirurgista suu-nenäsuojusta, hihallista suojatakia/esiliinaa. STM:n ohje on pitää olla yhdenmukainen THL:n ohjeen mukaan ja siihen lisätään suojalasiensa **tai** visiirillisten kirurgisten suu-nenäsuojusten, hihallista suojatakkien/esiliinan käyttö.

Joissain tehostetun palveluasumisen ja mielenterveyspalvelujen yksiköissä työntekijät käyttävät omia vaatteitaan. Koronaepidemian aikana työntekijällä pitää olla käytössään työnantajan hankkimat ja huoltamat työvaatteet, jotka kestävät pesua korkeissa lämpötiloissa. Jos työntekijät vievät työssä käytettyjä vaatteita kotiinsa, on tartuntariski olemassa.

On tärkeää, että työsuojelun yhteistoiminnassa käsitellään toimenpiteet, miten toimitaan kirurgisten nenäsuusuojien puuttuessa. Työnantajan pitää kertoa työntekijöille suunnitelma, miten ongelmatilanne ratkaistaan. Ohjeessa pitää korostaa työnantajan velvollisuutta huolehtia sekä asiakas-/potilasturvallisuudesta sekä työntekijöiden työturvallisuudesta. Tehyn kanta on kielteinen kangasmaskien käyttöön, koska niillä ei voida varmistaa työntekijöiden työturvallisuutta. Olisi erittäin tärkeää, että työnantajat tunnistavat oman työsuojeluvaihtoehtonsa ja hankkivat suojaimet, joilla turvataan työntekijöiden terveys.

Suojaimia koskevan ohjeistuksen tosiasiallinen mahdollisuus noudattaa

Ohjeet suojaimien käytöstä ovat muuttuneet tiheään. On pelko, että suojainten puute ohjaa ohjeistusta enempi kuin tutkittu tieto ja todellinen tarve suojautumiseen.

Tällä hetkellä on palvelun tuottajia, jotka eivät noudata STM:n antamia ohjeita suojautumisesta ympärivuorokautisessa hoidossa ja kotihoidossa. Perusteluna on ollut, että alueella ei ole vielä koronatartuntoja. Tämän vuoksi tarvitaan tiukempaa ohjausta ja valvontaa.

On vaikea arvioida, mikä on tosiasiallinen mahdollisuus noudattaa ohjeita, koska tosiasiallinen suojainpula on ainoastaan työnantajan tiedossa. Suojainten hinnat ovat lähteneet kasvuun epidemian vuoksi. Olisiko syytä harkita suojainten hintakaton asettamista, että eri kokoiset työnantajat pystyvät hankkimaan niitä, eikä suojainten käyttörajoitusta ohjaa talousnäkökulma.

Helsingissä 24.4.2020

Millariikka Rytönen
puheenjohtaja
Tehy ry

Kirsi Sillanpää
johtaja
Tehy ry

Lisätietoja: Kaija Ojanperä, työympäristöasiantuntija, kaija.ojanpera@tehy.fi, puh. 040 596 9171